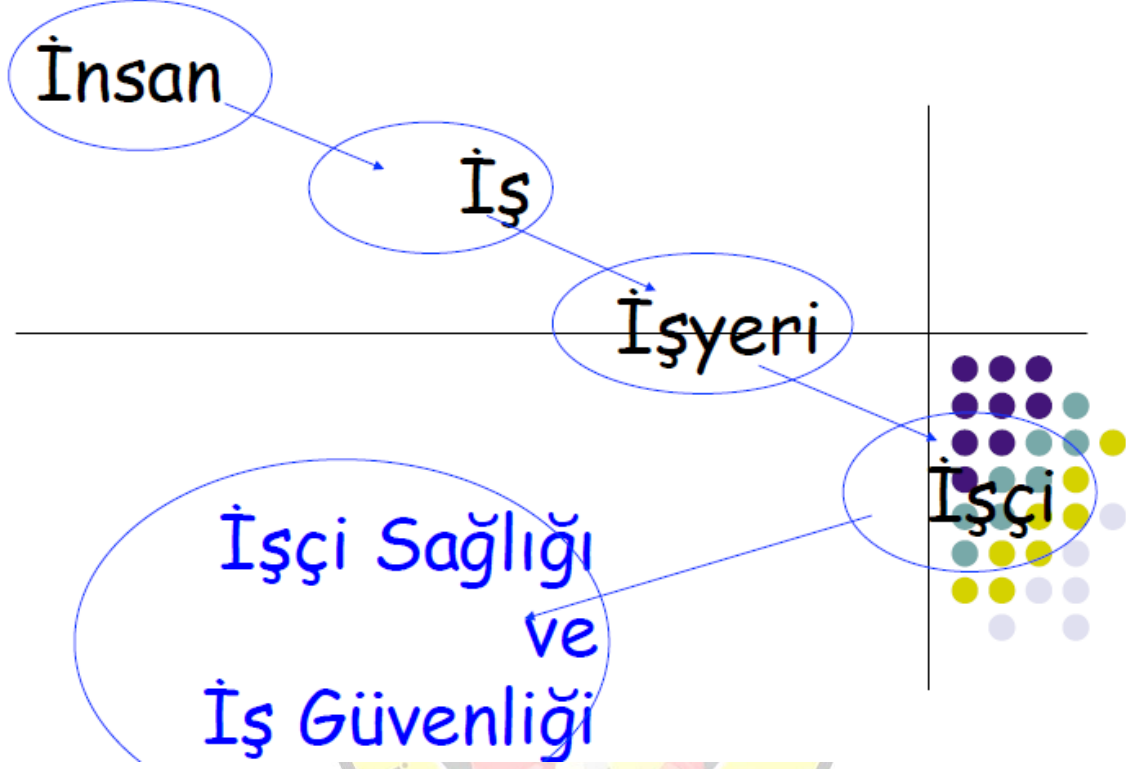

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ TARİHSEL GELİŞİM

İş Sağlığı Ve Güvenliği Tarihsel Gelişim. İş Sınavlarını Önceden Bakanlık Tarafından Yapılıyordu. Bakanlık Sorularında Çokça Bilim İnsanı Soruları Geliyordu Ama Sınavlar ÖSYM Tarafından Hazırlanınca Bilim İnsanları Yerine Dönemsel Önemli Yerlerden Sorular Nadir Olarak Geldi. Genellikle C Sınıfı Uzmanlık Sınavına Bu Konudan Ağırlık Olarak Soru Geliyor. Bu Konunun Bilim İnsanları Dışında Kalan Yerleri Daha Önemlidir.

İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

İş güvenliği, günlük yaşantımıza yeni kazandırılan bir kavram olsa da varoluşu insanların yerleşik hayata geçişi, birlikte yaşamayı öğrenmesi kadar eskidir. Örgütsel davranış bilincinin ortaya çıkışını incelerken, iş kazalarını önlemek için farkında olmadan alınan tedbirlerle karşılaşmaktadır.

Dünya'da İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Bugünkü anlamda iş sağlığı ve iş güvenliği olarak sayılabilecek çalışmalar ilk olarak köleci toplumlardan eski Roma'da gözlemlenmiştir. Bu dönemde birçok bilim insanı bugün bile geçerli sayılabilecek, çalışanların sağlık ve güvenliğine yönelik öneri ve savlar ileri sürmüşlerdir. Bunlardan ünlü tarihçi Herodot ilk kez çalışanların verimli olabilmesi için yüksek enerjili besinlerle beslenmeleri gerektiğine değinmiştir. Hipokrates ilk kez kurşun zehirlenmesini tanımlamış, halsizlik, kabızlık, felçler ve görme bozuklukları gibi belirtileri saptamış ve bulguların kurşun ile ilişkisini açık bir şekilde ortaya koymuştur

M.Ö. 200 yıllarında Hipokrates'in çalışmalarını daha da geliştiren Nicander, kurşun koluğu ve kurşun anemisini (kansızlık) incelemiş ve bunların özelliklerini tanımlamıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalar sağlık ve güvenlik sorunlarının saptanması ve tanımı ile sınırlı kalmamış, zararlı etkilerden korunma yöntemleri de geliştirilmiştir. Nitekim M.S. 23 ile 79 yılları arasında yaşamış olan Plini, çalışma ortamındaki tehlikeli tozlara karşı çalışanların korunması amacıyla maske yerine geçmek üzere başlarına torba geçirmelerini önermiştir. Juvenal ise, özellikle demircilerde görülen göz yakınmaları ve göz hastalıklarının yapılan işten kaynaklandığını, sürekli olarak ayakta çalışanlarda varislerin oluşabileceğini açıklamıştır.

Sanayi Devrimi

Bireysel ve işletme kapsamında iş sağlığı ve güvenliği alanında alınan önlemler ne kadar eskiye dayandırılrsa da temelde, konuya yönelik kapsamlı çalışmalar, Sanayi Devrimi ile toplumsal boyut kazanmış ve önemi anlaşılmıştır.

Sanayinin gelişmemiş olduğu dönemlerde İş Güvenliği haliyle bir problem olarak görülmemiştir. Faaliyet alanlarının artması, işlemlerin karmaşıklaşması, üretimde kullanılan malzemelerin çeşitlenmesi, sonucunda tehlikeler çoğalmış, konu ile ilgili sistemli çalışmaların yapılmasını, kanun ve kuralların konulmasını, gerekli hale getirmiştir.

İş sağlığı ve güvenliği kapsamında alınan önlemler sadece insan hayatı ile sınırlı kalmayıp sanayileşme ve sürdürülebilir gelişmişlik düzeyini sağlamak için işverenleri ve sermayelerini, üretim adına yapılan yatırımları da korumayı amaçlamıştır. İş dünyasında çalışan çok sayıda insan, büyük miktarlar tutan malzeme, makine, araç ve gereç, çevre ve iş dünyası ile ilgisi olmayan milyonlarca insanın hayatı ve mutluluğu bu kapsamda düşünülmesi gereken unsurlar arasındadır.

Sanayi Devrimi'nin başlamasıyla, 1700'lü yılların ikinci yarısında buhar makinelerinin keşfi ile fabrikalar kurulmaya başladı. Sanayileşme ile birlikte sanayi bölgelerine yoğun göçler başlamış ve bu durum sağlıklı koşullarda barınmayı beraberinde getirmiştir. Kötü koşullar, yetersiz beslenme, uzun süreler çalışma, aşırı yorgunluk, çocuk yaştaki işçilerin çokluğu ve olumsuz çevre koşullarının bir araya gelmesi salgın hastalıkları, çalışanların sağlıklarının bozulmasını, sakatlıkları ve ölümleri kaçınılmaz kılmıştır.

Sanayi Devrimi ile başlayan bilimsel teknolojik gelişmeler sonucu çalışanların sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olacağı hiç düşünülmeden birçok kimyasal madde üretimde kullanılmaya başlanmıştır. Bu dönemdeki üretim araç ve yöntemlerinin niteliği üretimde kullanılan zararlı ve zehirli maddelerin gaz ve dumanlarının çalışma ortamına yayılmasına neden olmuştur. İş yerlerinde sağlık ve güvenlik yönünden hiçbir önlem alınmadığından çalışma ortamındaki yoğunluğu büyük miktarlara varan bu maddelere uzun süre maruz kalan işçilerin sağlığı önemli ölçüde bozulmuş ve meslek hastalıklarına yakalanarak yaşamlarını yitirmelerine neden olmuştur.

Sanayi Devrimi'nin yarattığı olumsuz çalışma ve yaşam koşullarını iyileştirmek, çalışanların sağlığını korumak ve iş güvenliğini sağlamak amacıyla birçok yasal, tıbbi ve teknik çalışma yapılmıştır. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinin bir bilim olarak gelişmesi bu dönemde yapılan çalışmaların sonucunda olmuştur.

On dokuzuncu yüzyıldan itibaren Sanayi Devrimi'nin yarattığı olumsuz çalışma koşullarının düzeltilmesinin sağlanması amacıyla sendikalar, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili yasaların hazırlanması ve yaptırımlar uygulanması konusunda çeşitli etkinliklerde bulunmuşlardır. Daha on sekizinci yüzyılda Avrupa'da gelişmeye başlayan sosyal güvenlik ilkeleri on dokuzuncu yüzyılda yaygınlaşmış, çeşitli sigorta kurumları kurulmuş ve iş kazaları ile meslek hastalıkları sigortası uygulanmaya başlanmıştır.

Dünyadaki meslek hastalıkları ve iş kazalarının önlenmesine yönelik çalışmalarda sendikaların katkıları yanında, 1919 yılında faaliyetine başlayan Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) "Milletler Cemiyeti"ne bağlı olarak bu konuda önemli çalışmalar yapmış ve 1946 yılında Birleşmiş Milletler ile imzaladığı anlaşma sonucu bir uzmanlık kuruluşu durumuna gelmiştir.

Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) en önemli çalışma alanlarından biri çalışma yaşamı ve sosyal koşullarla ilgili uluslararası standartları oluşturmaktır. Bugüne kadar oluşturduğu çok sayıda uluslararası sözleşme ve tavsiye kararlarının özellikle 70 tanesi işçi sağlığı ve iş güvenliğiyle ilgilidir. Uluslararası sözleşmeler onaylayan ve taraf olan devletler açısından bağlayıcıdır ve sözleşmeyle tanınan hakların yerine getirilmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede hazırlanan uluslararası sözleşmeler ve devletin yayınladığı tebliğlere rağmen, işyerinde gerekli

tedbir ve önlemlerin alınmaması sebebiyle yaşanan kazalarda, yaralanmalı sonuçlarda ya da risk içeren çalışma koşullarında, çalışana, bunu yönetime bildirmesi ancak bir sonuç alamaması durumunda devlete bildirebilme hakkına sahip olması sağlanmıştır.

Türkiye’de İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde yaşanan olumsuz ekonomik koşullar ve sanayileşmenin Avrupa ülkelerine göre daha yavaş ilerlemesi bu alanda yapılan çalışmaları da geciktirmiştir. İş güvenliğinin ülkemizde değer kazanması sanayideki kalkınmamıza paralel olarak ilerlemiştir. Sanayileşmenin yoğunluk kazanması ile meslek hastalıkları ve iş kazalarında yaşanan olumsuzluklar önlem alma zorunluluğunu doğurmuş, eğitim düzeyinin artması ve toplumun bu konuda bilinçlemeye başlaması ile birlikte de çözümler aranmaya başlanmıştır.

İş sağlığı ve güvenliğinin tarihsel gelişimi Osmanlı ve Cumhuriyet dönemleri olmak üzere iki ayrı dönemde incelenmiştir. Bu dönemdeki ilk çalışma 1865 yılında Ereğli kömür havzalarında çalışan işçilere yönelik olarak çıkarılan Dilaver Paşa Nizamnamesi’ dir ve ikinci önemli belge ise; 1869 yılında düzenlenen Maadin Nizamnamesi’ dir. Ancak Dilaver Paşa Nizamnamesi’ ne göre daha kapsamlı hükümler getirmiş olsa da Maadin Nizamnamesi de işverenler tarafından uygulanmamıştır

1908 yılında kurulmasına izin verilen sendikaların, iş sağlığı iş güvenliği sorunlarını gündeme getirmelerine karşın somut olarak hiçbir ilerleme sağlanamamış ve ağır çalışma koşulları düzeltilememiştir

10.9.1921 tarihinde çıkarılan 151 sayılı “Ereğli Havza-i Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Mütteallik Kanun” ile de kömür ocaklarında iş kazalarına karşı işverenlerin gerekli önlemleri almalarını zorunlu tutarak, kaza geçiren işçilere de gerekli maddi yardımın yapılmasını öngörmekteydi.

Türkiye Cumhuriyeti tarihinde çalışma haklarının korunması ile ilgili ilk önlem Cumhuriyet’ in kuruluşundan önce 1921 tarihine rastlar. Bu yıllarda, Bağımsızlık Savaşımızda kullanılan tek enerji kaynağı kömür olduğundan, kömür üretiminin kesintisiz sürdürülmesi büyük önem kazanmıştır 34 . Bu yasayla, kömürden arta kalan kömür tozlarının satılması ile elde edilecek gelirin işçilerin gereksinimleri için ayrılması sağlanmıştır.

Cumhuriyet dönemine bakıldığında, 1921 yılında konu ile ilgili başlayan çalışmaların günümüzde revize edilerek daha güvenli ve sağlıklı çalışma ortamlarının yaratılması için ara verilmeksizin devam ettiği görülmektedir.

1946 yılında Çalışma Bakanlığı’nın kurulması İş güvenliği ve İş sağlığı konusunda en önemli aşama olarak görülmektedir 36 . Çalışma Bakanlığı tarafından, çalışma yaşamı konusunda yetiştirilmek üzere ikisi ekonomi, biri de hekim kökenli olmak üzere 3 genç eleman sınavla seçilerek yurt dışına gönderilmiştir. Hekim olarak sınavı kazanan Dr. İsmail Topuzoğlu 1947 – 1951 yılları arasında Amerika Birleşik Devletlerinde iş sağlığı alanında çalışmalar yapmıştır. Ülkeye döndükten sonra İSGÜM’ün kuruluşunda büyük rol oynamıştır.

Günümüze kadar pek çok yasa çıkarılmıştır. 2003 tarihinde 4857 sayılı İş Yasası yürürlüğe girmiştir. Bunu takiben 16.06.2006 tarihli 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası kabul edilmiştir. 4857 sayılı İş Yasasıyla birlikte ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği mevzuatımız da değişmiş, ancak 30 Haziran 2012 tarihli 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile de İş Güvenliğine ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiştir.

Türkiye’de işçi sağlığı ve iş güvenliğine ilişkin yasal çerçeve, halen yürürlükte olan Anayasa’nın çalışma hayatının düzenlenmesiyle ilgili 18, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 60, 61, 62 ve 173. maddelerinde bulunmaktadır. Bunlardan 50. maddede hiç kimsenin yaşına cinsiyetine ve gücüne uymayan işlerde çalıştırılmayacağı, 56. Maddede ise herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğu belirtilmektedir.

Türkiye ILO’ya 1932 yılında üye olmuş olmasına karşın ILO tarafından kabul edilmiş sözleşmelerin çoğuna

HENÜZ taraf değildir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından tarafından Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren ve 1919 yılında kurulan ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization – ILO)) ile bugüne kadar 59 Sözleşmesi onaylanmıştır. ILO ile ilişkiler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı koordinasyonu ve temsili aracılığı ile yürütülmektedir. Türkiye tarafından onaylanan ILO sözleşmeleri kanun hükmü özelliğine sahiptir. Bu nedenle ILO sözleşmeleri çalışma dünyasında büyük bir öneme sahip bulunmaktadır. Bu yüzden tüm çalışanlar, işverenler ve diğer paydaşlar ILO sözleşmelerini takip etmeleri ve bu konuda bilgi sahibi olmaları gerekmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği kapsamında başlatılan düzenlemeler Cumhuriyet öncesi döneme dayanıyor olmasına karşın, yasal düzenlemeler ve mevcut mevzuatların, günümüzde yaşanan iş kazaları ve meslek hastalıkları verilerine bakıldığında yetersiz kaldığı görülmektedir.

İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Ele alınan temel argümanın tanımsal olarak iş kavramı ile bağıntılı olması, işin sağlığının dolayısıyla da yapılan iş sürecinin içerisinde bulunan ve emeğini sunan işçinin sağlığının tarihsel süreçteki analizinin yapılmasını gerektirmektedir. Bu süreç; aslında Sanayi Devrimi sonrası yaşanan iktisadi politik düzeneğin bir yansıması olmakla birlikte, çalışma deneni olgunun tarihselliği de düşünüldüğünde; bu süreci tarihin başlangıç temellerine götürebilmek mümkün olmaktadır. Tarihte yer alan ilk iş bölümüne ilişkin tartışmaların avcı-toplayıcı toplumlardaki cinsiyetler arası iş bölümüne kadar uzandığı bilinse de yapılan iş ve o işte çalışan insanların sağlığına yönelik olarak meydana gelen ilk çalışmaların ve tartışmaların tarım devrimi sonrası yerleşik hayata geçilen köleci toplumlarda görüldüğü söylenebilir.

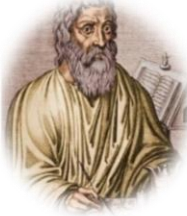
Bunlardan ünlü tarihçi,

HEREDOT

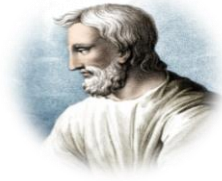
İlk kez çalışanların verimli olabilmesi için yüksek enerjili besinlerle beslenmeleri gerektiğine değinmiştir. M.Ö. 370 tarihinde

HİPOKRAT

İlk kez kurşunun zararlı etkilerinden söz etmiş, kurşun koluğunu tanımlamış, halsizlik, kabızlık, felçler ve görme bozuklukları gibi belirtileri saptamış ve bulguların kurşun ile ilişkisini açık bir biçimde ortaya koymuştur. Roma İmparatorluğu döneminde toksikoloji oldukça ilerlemiş, birçok bitkisel zehir, arsenik ve arsenik asidinin sülfid tuzları bulunmuştur.

DİOSCORİDES

Zehirleri bitkisel, hayvansal ve mineral kaynaklı olmak üzere kökenine göre üçe ayırmış ve bu ayırım yüzyıllar boyunca kullanılmıştır.

NİCANDER

M.Ö. 200 yıllarında Hipokrates'in çalışmalarını daha da geliştiren Nicander, kurşun koluğu ve kurşun anemisini incelemiş ve bunların özelliklerini tanımlamıştır. Bu dönemde yapılan çalışmalar sağlık ve güvenlik sorunlarının saptanması ve tanımı ile sınırlı kalmamış, zararlı etkilerden korunma yöntemleri de geliştirilmiştir.

PLİNİ

Nitekim M.S. 23 ile 79 yılları arasında yaşamış olan Plini, çalışma ortamındaki tehlikeli tozlara karşı çalışanların korunması amacıyla maske yerine geçmek üzere başlarına torba geçirmelerini önermiştir.

JUVENAL

Özellikle demircilerde görülen göz yakınmaları ve göz hastalıklarının yapılan işten kaynaklandığını, sürekli olarak ayakta çalışanlarda varislerin oluşabileceğini açıklamıştır. Bu dönemde de uzun yıllar boyunca üretim araç ve tekniklerinde önemli gelişmeler olmuş, üretim sürecinde giderek daha çok sayıda yer alan insanlar, iş kazaları ve meslek hastalıklarında artışlar tespit edilmiştir.

URLİCH ELLENBRONG

1473 yılında kuyumcularla ilgili bazı hastalıkları inceleyen Ulrich Ellenbrong yalnızca izlenimlerini bildirmekle yetinmiştir.

PARACELUSUS

1493 ile 1541 yılları arasında yaşayan Alman düşünür ve hekimi Paracelsus Basel Üniversitesi'nde verdiği derslerle, tıpta yeni bir anlayışa öncülük etmiştir. 1528 yılında üniversiteden ayrılarak hastalarını inceleme amacıyla geziye çıkmıştır. Tirol maden işletmelerinde iş yeri hekimi olarak çalıştığı yıllarda, o gün için dünyada ilk iş hekimliği kitabı olan "**De Morbis Metallicis**"i yazmıştır. Kitapta işletmenin çeşitli bölümlerindeki çalışanlarda görülen belirtileri büyük bir dikkatle tanımlamıştır. Ayrıca zehirlerin kimyasal yapıları ile doz ve organizma arasındaki ilişkiyi saptayabilme gibi çok önemli araştırmalar yapmıştır. Bu nedenle Paracelsus modern toksikolojinin başlangıcı sayılmaktadır.

GEORGIUS AGRICOLA

Dünyada ilk mineroloji bilgini olarak bilinen G.Agricola, bazı zehirlerin etkilerini belirlemiş, koruyucu önlemler ileri sürmüştür. Ayrıca iş kazaları üstünde de durarak sorunları ortaya koymuş ve önerilerde bulunmuştur. Agricola, Jachymor'da hekimlik yaptığı yıllarda, mineraloji ve maden izabelerinde çalışanların sorunlarını incelemiş ve gözlemlerini 1530 yılında "De Re Metallica" isimli kitabında yayınlamıştır. Zamanın jeoloji, madencilik, metalurji bilgilerini de kapsayan önemli bir yapıt olan söz konusu kitabında, tozu önlemek için maden ocaklarının havalandırılması gerektiğini belirtmiş, iş kazaları ve iş güvenliği yöntemleri konusunda önerilerde bulunmuştur.

BERDARDINO RAMAZZINI

1633 ile 1714 yılları arasında yaşayan işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda önemli çalışmalar yapan İtalyan Bernardino Ramazzini felsefe ve tıp okuyarak yetişmiş ve Padova Üniversitesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Uzun incelemeler sonucu 1713 yılında yayınladığı **“De Morbis Artificum Diatriba”** isimli kitabında özellikle iş kazalarını önlemek için, iş yerlerinde koruyucu güvenlik önlemlerinin alınmasını önermiştir. Asıl uzmanlığı epidemiyoloji olduğu halde meslek hastalıkları konusunda üne kavuşmuş ve işçi sağlığının kurucusu sayılmıştır. Ramazzini işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili sayısız çalışmalar yapmış, çok önemli bilimsel görüş ve öneriler getirmiştir. Hipocrates çağından bu yana hastalara sorulan gelenekselleşmiş sorulara işçi sağlığı ve iş güvenliği ilkesini eklemiştir. Bu ilke, kişinin karşılaştığı etkenlerin bilinmesi ile sonuca kolayca ulaşılmasını sağlamıştır. Kurşun ve cıva zehirlenmelerini incelemiş ve belirtilerini saptamıştır. İşçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili korunma yöntemleri üzerinde durmuş, iş yerlerinin sıcaklık derecesinden, iş yeri havasında bulunabilecek zararlı etkenlerden ve bunların giderilmesi için alınması gerekli önlemlerden ve havalandırma yöntemlerinden söz etmiştir. İş yerlerindeki çalışma ortamından kaynaklanan olumsuz koşulların düzeltilmesi ile iş veriminin artacağını ileri sürmüştür. İş yerlerinde işçinin çalışma şeklinin, iş-işçi uyumunun sağlık ve iş verimi üzerinde etkili olduğu düşüncesini ortaya koyarak ergonomi ilkelerini daha on yedinci yüzyılda açıklamıştır. İşçi sağlığı ve iş güvenliğinde köklü ve çağdaş nitelikteki gelişmeler Bernardino Ramazzini ile İtalya’da başlamış, bilimsel diyebileceğimiz iş hekimliği ortaya çıkmış fakat gelişmelerin devamı Sanayi Devrimi sonrası İngiltere’de olmuştur. Sanayi Devrimi Dönemi iş sağlığı ve güvenliği İnsanın doğa ile savaşımı ile başlayan, ilk aletin yapımı ile gelişen ve toprağı ekip biçmek, madenleri çıkarıp işlemek, iplik eğirip dokumak şeklinde süren çalışma yaşamı insanlık tarihinin uzunca bir dönemi boyunca çok büyük değişikliklere uğramamıştır.

ANTONY ASHLY COOPER

Bu dönemde İngiliz parlamanto üyesi Antony Ashly Cooper çalışma koşullarını düzeltmek amacıyla, çalışma saatlerinin azaltılması, maden ocaklarındave fabrikalarda çalıştırılan kadın ve çocukların korunmasını öngören yasalar çıkarılması konusunda çaba harcamıştır.

THOMAS PERCİVAL

1740 ile 1804 yılları arasında yaşayan hekim Thomas Percival, genç işçilerin çalışma saat ve koşulları ile ilgili olarak bir rapor hazırlamıştır.

MİCHEL SADLER

(1780-1835)Bu çalışmalardan etkilenen Michel Sadler 1832 yılında parlamentoya yeni bir yasa önerisi getirmiş ve 1833 yılında "Fabrikalar Yasası" adı altında yürürlüğe girmesini sağlamıştır. Bu yasa ile fabrikaların denetimi için müfettiş atanması zorunlu kılınmış, 9 yaşın altındaki çocukların işe alınması ve 18 yaşından küçüklerin ise 12 saatten fazla çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 1842 yılında yapılan başka bir yasal düzenleme ile de kadınların ve 10 yaşından küçük çocukların maden ocaklarında çalıştırılmaları yasaklanmıştır. 1844 yılında ise iş yerlerindeki hekimlerin sorumlulukları genişletilerek sağlık açısından tehlikeli yerlerde çalışanların sağlık kontrolleri de bu hekimlerin görevleri arasına alınmıştır. 1895 yılında ise bazı tehlikeli meslek hastalıklarının bildirimi zorunlu hale getirilmiştir

SİR ROBERT PEEL

(1788-1850) O yıllarda İngiltere'de yaşları 4-6 civarında olan ve günde 14 saat çalıştırılmakta olan çocuklara, tezgâha yetişebilmeleri için altlarına sandalye koyuluyor idi. Bu rapor bir işveren ve parlamenter olan Sir Robert Peel'i etkilemiş ve parlamentoda girişimlerde bulunarak 1802 yılında "Çırakların Sağlığı ve Morali" (diğer adıyla Çıraklık Sağlık ve Ahlakı Kanunu) adlı yasanın çıkarılmasını sağlamıştır. Çıkarılan bu Kanun ile İngiltere'de işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili olarak çıkartılan bu ilk yasa çalışma saatini günde 12 saat olarak sınırlamış, iş yerlerinin havalandırılmasını öngörmüştür. Sonraları kapsamı daha geniş ve çalışma koşullarını düzeltmeye yönelik yasaların yürürlüğe konulması sürdürülmüştür.

ROBERT OWEN

(1771-1858) İskoçya'daki fabrikasında on yaşın altında kimseyi çalıştırmamış ve çalışma saatlerini de azaltmıştır. Gençler ve yetişkinler için ayrı ayrı eğitim programları hazırlamış ve iş yerinde çevre koşullarının düzeltilmesi için önemler almıştır. 18. ve 19. yüzyıllarda yapılan işin sağlık üzerine olumsuz etkileri olabileceği iyice anlaşılmıştır. 1847 yılında çıkarılan Bu dönemde "On Saat Yasası" ile çalışma saatleri sınırlandırılmıştır.

PERSİVAL POTT

(1714-1877)"Bel Kemiği Eğriliklerinde Sık Görülen Alt Taraf Organlarındaki Felçler Üstüne" adındaki kitabında özellikle baca temizleyicilerinde görülen skrotum kanserlerinin nedeni olarak is üzerinde durmuş ve bunu bir meslek hastalığı olarak nitelemiştir.

ORFİLA

1787 ile 1853 yılları arasında yaşayan Orfila ise, zehirli maddelerin analitik yöntemlerle tanımlanabileceğini ileri sürmüş, yeni yöntemler geliştirerek, toksikolojinin ilerlemesine öncülük etmiştir.

CHARLES TURNER THACKRAH

1795 ile 1832 yılları arasında yaşayan ünlü hekim Charles Turner Thackrah iç hastalığı uzmanı iken sonradan meslek hastalıklarına yönelmiş ve bir kitap yayınlayarak, bu konunun İngiltere'de öncülüğünü yapmıştır. Ancak yaşamı çok kısa sürdüğü için son derece önemli ve verimli çalışmalarını sürdürememiştir.

MORİSON LEGGE

İngiliz iş hekimi Thomas Morison Legge ilk hekim iş güvenliği müfettişi olarak atanmıştır.

THOMAS LEGGE

Çağımızda iş sağlığı ve güvenliği 20. yüzyılın başından başlayarak Thomas Legge kurşun zehirlenmesi gibi şarbonun da meslek hastalığı olduğunu ileri sürmüş, iş müfettişliği ve bu konu ile ilgili tüzüğün kabul edilmesinde etkili olmuştur.

SİR JOHN SİMON

İş yerlerinin sağlık yönünden denetlenmesinin gerekliliğini belirtmiş, birçok zehirlenme ve bulaşıcı hastalığın böylece önlenebileceğini ileri sürmüş ve bu tür hastalıkların bildirimini zorunlu olmasına öncülük etmiştir.

ALİCE HAMILTON

ABD'deki işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili gelişmeler ile ilgili olarak Alice Hamilton yaşamının 40 yılını mesleki risklerin incelenmesine harcamıştır. Kurşun sanayinde görülen zehirlenmeleri incelemeye başlamış, işverenlerin tepkilerine rağmen çalışmalarını sürdürmüş ve çalışma koşullarının düzeltilmesi için uygulanacak kontrol yöntemlerinin geliştirilmesini sağlamıştır.

GİLMANN THOMON

ABD'deki meslek hastalıkları konusundaki çalışmalarının yoğunlaşması 20. yüzyılın başında Cornell Üniversitesi öğretim üyesi Gilman Thomon'ın "Occupational Diseases" adındaki kitabını 1914 yılında yayınlaması ile başlamıştır.

BUTLIN

Gençlerde görülen skrotum ve cilt kanserlerinin sebebinin kömür tartanı ve madeni yağlar olduğunu tanımlamıştır.

Prof DR. Muzaffer AKSOY

Benzen'in lösemi hastalığına sebep olduğunu açıklamıştır.

OSMANLI İMPARATORLUĞU DÖNEMİ'NDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

19. yüzyılda Avrupa'da yaşanan Sanayi Devrimi ile eski üretim ilişkileri yıkılmış, üretim hızla artmış, maliyetler düşmüş ve sermaye birikimi hızlanmıştır. Üretim araçlarında ve çalışma koşullarında büyük değişimlere neden olan Sanayi Devrimi toplumsal ve ekonomik gelişmelere de kaynaklık etmiştir. Avrupa'da bu değişim ve gelişmeler yaşanırken Osmanlı İmparatorluğunda ise siyasi ve ekonomik çözüme dönemi yaşanmaktadır. İlk sanayi kuruluşlarının II. Mahmut döneminde savaş sanayi ile birlikte başladığı görülmüştür.

Bu dönemde Sinop, İzmit ve İstanbul tersanelerinde buharlı gemi yapılmıştır. Bu sanayi kuruluşları için kömüre gereksinim giderek artmıştır. Bu dönemde işletmeye açılan Ereğli Kömür İşletmeleri Osmanlı sanayinde önemli bir yer tutmuştur. Ülkenin ilk kömür havzası 1829 yılında işletmeye açılmıştır. 19. yüzyılın başlarında ülke ekonomisi ve güvenliği bakımından kömürün önemi giderek artmış ve kömür üretimini artırmak için çalışmalar yapılmıştır. Zonguldak havzası ilk bulunuşundan itibaren sürekli el değiştirmiş ve kömür üretimi devlet denetimi altında olmakla beraber yerli ve yabancı özel kuruluşlar tarafından yönetilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda kömür üretimi dışında tersane, baruthane, top arabası, fişekhane, dökümhane gibi askerî amaçlı iş yerleri ile dokuma fabrikalarının ağırlık taşıdığı görülmüştür.

❖ Lonca:

Osmanlı İmparatorluğu'nda küçük zanaat ve atölye üretimine dayanan işyerleri sanayi devrimi öncesi oldukça yaygındır. Bu iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak olarak ücretle çalışanlarla işverenler arasındaki ilişkileri ve çalışma koşullarını "**Lonca**"ların kuralları ve gelenekler belirlemiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayileşmenin kendisini gösterdiği dönem olarak 16. ve 17. yüzyıl esas alınmaktadır. Tanzimat'tan sonra bazı girişimler sonucu işçi yararına düzenlemeler yapılmıştır. Bunlar özellikle Ereğli Kömür İşletmelerinin Deniz Bakanlığına geçmesi ile kömür ocaklarında çalışan işçilerin çalışma koşullarını düzenleyen yasalar olmuştur.

❖ Polis Nizamnamesi:

Osmanlı İmparatorluğu'nda işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili mücadele 1820'lerde kurulan ilk işletmelerde çalışan işçilerin yaşama ve çalışma koşullarının düzeltilmesi amacıyla başlamış, ancak, 1845 yılında çıkarılan **Polis Nizamnamesi** ile bu tür etkinlikler engellenmiştir.

❖ Dilaver Paşa Nizamnamesi:

İşçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda ilk çalışmaların başladığı 1845 yıllarında Osmanlı İmparatorluğu'nda, askerî amaçlı üretimlerin yanı sıra, daha çok el tezgâhları olarak gelişmeye başlayan sanayileşme, daha sonraları kömür ocakları ve madenler, demir yolu yapımı, tütün işletmelerinin katılımı ile sürmüştür. Üretimi artırmak amacıyla 1865 yılında Madeni Hümayun Nazırı Dilaver Paşa tarafından bir tüzük hazırlanmıştır. Ancak padişah tarafından onaylanmadığı için bir tüzük niteliği kazanamamış olan **Dilaver Paşa Nizamnamesi**, çalışma koşullarına ilişkin olarak getirdiği düzenlemeler yanında, madende bir hekim bulundurulmasını da hükme bağlamıştır. Kömür madenlerinde çok sık görülen iş kazalarına ilişkin olarak ise bir hüküm getirilmemiştir. 100 maddeden oluşan Dilaver Paşa Nizamnamesi daha çok üretimin artırılmasına yönelik olmasına karşın, işçi sağlığı ve iş güvenliği ile ilgili ilk yasal belge olması açısından önemlidir. İlk sanayi kuruluşlarının II. Mahmut döneminde savaş sanayi ile birlikte başladığı görülmüştür. Bu dönemde Sinop, İzmit ve İstanbul tersanelerinde buharlı gemi yapılmıştır.

❖ Maadin Nizamnamesi:

Tanzimat'tan sonraki ikinci önemli belge olan **Maadin Nizamnamesi**, genellikle iş güvenliğini ilgilendiren önemli hükümler getirmiştir. Bu tüzüğün getirdiği yenilikler ve önemli hükümler şunlardır:

- İşveren iş kazasının oluşmasını önlemek için gerekli önlemleri alarak iş güvenliğini sağlamak zorundadır.
- Kazaya maruz kalanlara veya ailesine mahkeme tarafından hükmedilecek tazminat işveren tarafından ödenecektir.
- Kaza, işverenin kötü yönetim ve denetimi veya gereken önlemlerin yasalara uygun olarak yerine getirilmemiş olması nedeniyle meydana gelmiş ise, işveren ayrıca 15-20 altın tutarında daha fazla tazminat ödeyecektir.
- Havzada her işveren, diplomalı bir hekim çalıştırmak ve eczane bulundurmak zorundadır.
- Dilaver Paşa Nizamnamesi'ne göre daha ileri ve kapsamlı hükümler getiren Maadin Nizamnamesi de işverenler tarafından uygulanmamış ve tüzük hükümleri yaşama geçirilememiştir. Bu dönemde çıkarılan diğer tüzükler ise; Tersanei Amiriye ve Mensip İşçilerin Emeklilikleri Hakkında Tüzük, Hicaz Demir Yolu Memur ve Hizmetlerine Hastalık Kaza Hâllerinde Yardım Tüzüğü, Askerî Fabrikalar Tüzüğü olarak sıralanabilir.

❖ Mecelle:

Dinsel bir yasa olan **Mecelle**'de 1877 yılında işçi işveren ilişkilerini kapsayan hükümler bulunmadığından, çalışma yaşamındaki bu boşluğu doldurmak ve işçi işveren ilişkilerini yeni gelişmelere uygun olarak düzenlemek amacıyla değişik tarihlerde çeşitli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

BİRİNCİ TBMM DÖNEMİ'NDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- ✓ Bu dönemde çalışma yaşamı ile ilgili ilk önlem 1921 yılında alınmıştır. Bu gelişmeler sonucu Bunlardan ilki, **Zonguldak ve Ereğli Havzası Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amale Menafii Umumiyesine Furuhtuna dair Yasa** bu dönemde arka arkaya iki yasa çıkarılmıştır. Nisan 1921 tarih ve 114 sayılı yasadır. Bu yasayla, kömürden arta kalan kömür tozlarının satılması ile elde edilecek gelirin işçilerin gereksinimleri için ayrılması sağlanmıştır. Bu dönemde çıkarılan ikinci yasa, **Ereğli Havzai Fahmiyesi Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik 10 Eylül 1921 tarih ve 151 sayılı yasadır**. Bu yasa ile kömür işçilerinin çalışma koşullarının düzeltilmesine yönelik hükümler getirilmiştir. Ayrıca bu yasa ile İhtiyat ve Teavün Sandığı adıyla yardımlaşma sandıkları kurulmasını ve bunların Amele Birliği içinde birleştirilmesi öngörülmüştür

CUMHURİYET DÖNEMİNDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- ✓ 1936 yılında yürürlüğe giren ve çalışma yaşamının birçok sorunlarını kapsayan **3008 sayılı İş Yasası** ile ülkemizde ilk kez işçi sağlığı ve iş güvenliği konusunda ayrıntılı ve sistemli bir düzenlemeye gidilmiştir. 28 Ocak 1946 tarih 4841 sayılı **Çalışma Bakanlığı Kuruluş Yasası'nın** birinci maddesi ile Bakanlığın görevleri arasında sosyal güvenlik de yer almıştır. Mevzuatımıza sosyal güvenlik ilk kez bu yasa ile girmiştir. İşçi sağlığı ve iş güvenliğine yönelik çalışmaların tek elden yürütülmesi amacıyla Çalışma Bakanlığının kurulması sonrasında bu görev İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Bunun sonucunda 81 sayılı Uluslararası Çalışma Sözleşmesi'nin 9. maddesinin onanmasına dair 5690 sayılı Yasa 13 Aralık 1950 tarihinde yürürlüğe girmiştir. İşçi sağlığı ve iş güvenliğine yönelik çalışmaların tek elden yürütülmesi amacıyla Çalışma Bakanlığının kurulması sonrasında bu görev İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

GÜNÜMÜZDE İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

- ✓ Günün gereksinimlerine yanıt veremez duruma gelen **1936 tarihli 3008 sayılı İş Yasası'nın yerine 1967 yılında 931 sayılı İş Yasası** çıkarılmıştır. 931 sayılı İş Yasasında hiçbir değişiklik yapılmadan **1971 yılında 1475 sayılı İş Yasası (İş Kanunu)** yürürlüğe konulmuştur. Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması görevi 1945 yılında kurulan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde İşçi Sağlığı Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Denetim hizmetlerinin bir başka birimde örgütlenmesi nedeniyle Genel Müdürlük, 1983 tarihinde Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür. 2000'de İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü (İSGGM) olarak yeniden teşkilatlandırılmış ve yeni görevlerle güçlendirilmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca hazırlanarak **2003 tarihinde 4857 sayılı İş Kanunu, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği** açısından getirdiği hükümler dikkate alındığında, devletimizce çıkartılan en önemli yasa konumundadır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca, "**6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu hazırlanmıştır**. Son seçimlerde ülkemizdeki sistem değişikliği ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ile Aile Bakanlığı birleştirilip, **Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Kurulmuştur**.

OSMANLI VE TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE KRONOLOJİK SIRALAMA

❖ Tanzimat öncesi

- Lonca (Orta Sandığı – Teavün Sandığı)

❖ Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi

- 1865 Dilaver Paşa Nizamnamesi (Havza-i Fahmiye Teamülnamesi)
- 1869 Maadin Nizamnamesi
- 1871 Ameleperver Cemiyeti
- 1877 Mecelle
- 1895 Osmanlı Amele Yardımlaşma Cemiyet

❖ Birinci TBMM Dönemi

(Cumhuriyet kurulana kadar 1920-1923 arası ara dönem)

- 1921 Ereğli Havza-ı Fahmiye Maden Amelesinin Hukukuna Müteallik Kanun(Cumhuriyetin ilanından hemen önce 1. Meclis tarafından çıkartılmıştır)
- 1921 Zonguldak ve Ereğli Havzası Fahmiyesinde Mevcut Kömür Tozlarının Amale Menafii Umumiyesine Furuhtuna dair Yasa (Cumhuriyetin ilanından hemen önce 1. Meclis tarafından çıkartılmıştır)

❖ Cumhuriyet Dönemi

(1923 sonrası dönemdir)

- 1926 Borçlar Kanunu(Cumhuriyet döneminde yayınlandı)
- 1930 Umumi Hıfzıssıha Kanunu(Cumhuriyet döneminde yayınlandı)

İŞ KANUNLARIMIZIN TARİHSEL SÜRECİ

Tarih İlgili Kanun

- 1936 yılında - **3008** sayılı iş kanunu
- 1967 yılında - **931** sayılı iş kanunu
- 1971 yılında - **1475** sayılı iş kanunu
- 2003 yılında - **4857** sayılı iş kanunu
- 2012 yılında - **6331** sayılı **İSG Kanunu** (Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyince hazırlandı iş kanunu değildir ilk kez çıkartılan İSG Kanunudur)
- 2006 yılında - **5510** Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu(İş kanunu ve İSG kanunu değildir önemli bir kanundur)

[@isg_turkiye_sinav](https://www.instagram.com/isg_turkiye_sinav) [@isg_turkiye_40k](https://www.instagram.com/isg_turkiye_40k) [@nacar.isg](https://www.instagram.com/nacar.isg)

#isteyipteyapamayacağımızhiçbirşeyyoktur